

PARLAGON

Írta: Kranyec Misko

A faluban megrendelték a traktort. Természetesen a falu aktivistái. mondván: »Megmutatjuk a vlahonciaknak, hogy megy ez. Megkötjük a nyelvüket. Jövőre már mind traktorral fognak szántani«. De a vlahonciak csak hajtották a magukét, amikor megtudták, mit határoztak az aktivisták: Ők majd el fognak tűnni a bolondok! Azt hiszik Vlahoncnak minden jó, amit kigondolnak a kerületben. Mert Vlahoncon némelyek meg voltak győződve arról, hogy a kerületben csupán azért gondolják ki a dolgokat, hogy vagy rájuk erőszakolják akaratukat, vagy rászédjék őket, hogy feldulják régi életformájukat.

Azért állandóan a plébánoshoz szaladgáltak, hol nemcsak sok megértésre találtak, hanem egyenesen biztatásra, miután a plébános bölcsen jegyezte meg: »Most előbb azt akarják, hogy mindegyik a traktorral szántson földjén. De a traktor nagy dolog, ahhoz nagy földek kellenek, ami Vlahoncon nincs. Azért egy szép napon azt fogják mondani: Szűk a hely, nem lehet szántani, félre a mesgyékkel. »Bolsevizmus, hiszen tudjuk, sóhajtotta a plébános úr, mintha akarná mondani: a ti dolgok, ahogyan nektek tetszik... aztán hozzá tette: »Ís azt mondják, nem veszik el a paraszttól a földet. Hogyne vennék, ha nem lesz mesgye? Hát, hogy tudja a gazda melyik az övé? Ezt a következtetést a keményfejú, régimódi vlahonciak olyan jól értették, ahogy azt a plébános akarta és felelték: »A földet nem adjuk.« Traktort nem engedünk a sajátunkra, hanem kikergetjük őket traktorral együtt Vlahoncról«.

Az öreg Benkics is hasonlóan vélekedett, még a télen egy gyűlésen, melyre kijöttek a kerületről is. »A vlahonciak szánthatnak, ahogy nekik tetszik, de az én földemen míg én élek, traktor nem fog szántani«. Benkics burkoltan mondta »a vlahonciak szánthatnak«. Hisz tudta jól, hogy a vlahonciak hozzá húznak mint mindig, amikor valaminek ellenállott. Benkics különben nem járt a plébánoshoz, de kemény paraszt volt s beszédére a háború kitöréseig sokat adtak: amit ő mondott meghallgatásra talált, utána igazodtak a gazdagok a vele egyenlők, utána igazodtak a szegények, akik nem mertek maguk szerint gondolkozni. Ám a felszabadulás és a néphatóságok eljövetele új szellemet hozott Vlahoncra. És Benkics tekintélye alább szállt. Még tapsoltak neki a gazdák, amikor a gyűléseken ellenkezett, de nemcsak hogy az aktivisták felelgettek jól meg neki, hanem a nép is, különösen a szegényebbek, néha megmondták: »Benkics gondolhatja magát, mi meg a magunkét gondoljuk«.

Mégis csak ami a földet illeti, a vlahonciak egy gondolaton voltak. És a földről Vlahoncon már régóta sokat beszéltek, különösen a felszabadulás után. A vlahonciak egy gyűlésen sem feledték el kérdezni a vezetőket, vagy magát a képviselőt, amikor eljöttek közéjük, hogy lesz a földdel? Hogy náluk azt beszélik, hogy a földet elveszik, közösen dolgozzák meg és hasonlókat. Hogy nem szántanak többé a maguk kancáikkal és teheneikkel, hanem traktorokat hozatnak. Emezek magyarázgatták a vlahonciaknak, békítették őket, azonban az öreg Benkics mindannyiszor határozottan szölt: »Az én földemen traktor nem fog szántani«. Amit a vlahonciak megerősítettek.

Ez még a télen volt és öreg Benkics könnyen állhatott ilyen határozottan az élre, mert volt egy fia a katonaságnál, akit minden pillanatban hazavárt és akiben olyan segítségre számított, hogy könnyen ellenállhat a világ összes aktivistáinak. Éppen mert megvolt győződve, hogy fiának

sem jut eszébe valamilyen bolondság hanem az ő méltó utódja lesz és mint gazdag ember az ő útján halad. Különben a fiú itt-ott különös elragaszkodásokat mutatott, melyek apját nyugtalanították, — így a felszabadulás után, ahogy az oroszok elmentek és jöttek a partizánok, önként jelentkezett soraikba. Lehet, hogy előbb is volt velük összeköttetése és voltak még más gyanús dolgok, de az apa ezekre nem sokat adott. »Az én fiam« szokta volf mondani a fiáról, majd csak úgy gondolkodik, ahogy paraszthoz illik. Mert hát öreg Benkics meg volt győződve arról, hogy a parasztságnak illik úgy gondolkozni, ahogy ő gondolkozik.

Az öreg Benkics nagy szorultságban volna, ha fia most nem térne haza dolgozni, mivel maga megbetegedett és bárhogy erőltetné, ez a tavasz bizony kínos volna, lehet hogy az utolsó... Nem volt még olyan öreg, de már évek óta betegeskedett és napról-napra gyöngébb lett. Volt kórházban, gyógyította magát otthon és az orvosoknál, de mindez nem sokat segített.

Amikor fia önként jelentkezett az apja egészen megvadult. Később szakadatlanul küldözte a kérvényeket a katonai hatóságokhoz, eresszék a fiát haza, mert ő beteg és a fia nélkülözhetetlen otthon és hogy a föld több mintha a katonaságot szolgálja, ezt elvégezhetik azok, akiknek nincsen annyi földjük és ilyen éppen elég van. Mikor meg kijött a törvény, hogy mindenki köteles katonaságot szolgálni, hogy nincs többé kivétel, az öreg Benkics egész elégedett lett: »Jobb, — mondta, — ha most leszolgálja, míg én valahogy bírom a munkát, mintha később menne«. És így az öreg Benkics ezen a télen elfeledett mindent, örült annak, hogy fia megjön és elkezd helyette dolgozni.

»Megházastom«, mondta Benkics a feleségének, »aztán mi ketten kicsit kifogunk. Nekünk elég volt, hadd folytassák most mások«.

A fiú megjött meg is nőült és valóban átvett minden gondot, minden munkát a gazdaságban. »No«, szolt öreg Benkics a feleségének »most nekünk még sem kell haláláig ölni magunkat«. És kis idő múlva hozzá tette: »Gondolom, jó gazda lesz belőle«.

Ha öreg Benkics a munkát értette, akkor nem tévedett: fia gondja mindenre kiterjedt, égett a munka a keze alatt, bárki nehezen követhette volna. Azonban voltak más dolgok, melyek az apában aggodalmat keltek: fia valahogy különösen gondolkozott és ép ily furcsán beszélt. Mikor apja valamit mondott, ő meghallgatta, utána nyugodtan megjegyezte: »Ez nem így van.« Az öreg Benkics megszeppent. És még jobban elcsodálkozott, amikor zúgolódva beszélt a politikáról, a falu vezetőiről és általában a hatóságokról — fia rászolt:

»Hagyja a politikát, ha egyszer nem ért hozzá. Az emberek valamikor gondolkoztak így, ma már másképpen gondolkoznak.«

»Valamikor? — mondta az öreg — mért, ma már nem gondolkoznak így? Menj végig Vlahoncon és meg fogod látni, hogy gondolkoznak.«

»A vlahonciak haszontalanok« válaszolta a fiú, »még most sem látják, hogy a világban minden megváltozott«. Az apa egy ideig csodálkozva nézte fiát, aztán elfordult és szó nélkül elment. »Szép dolog«, ismételte, »a vlahonciak haszontalanok«. És miért? Mert az ő véleménye szerint mindig olyan okosan nézték a világot és ellenálltak minden újításnak? Mi? Csak nem akarta fia ezzel azt mondani, hogy ő is haszontalan? Így van hát? És ő meg volt győződve arról, hogy fia az ő útján halad, akit háború előtt a vlahonciak háromszor egymás után választottak bírónak. Háború alatt nem akart a dologba keveredni, azonban most háború után remélte egy ideig, hogy a vlahonciák újból meghívják a község élére.

Amde mind ez a politika az ő véleménye szerint olyan különös út-

kon halad és az ördög tudja hogy történt, a vlahonciak megválasztották szomszédját Szoklicsot, aki inkább volt szegény, mint gazdag paraszt. Aztán már öreg Benkicset semmi sem hajtotta, hogy kapaszkodjon az elnöki tisztségre, ahogy most szólítják azt, aki helyettesíti a régi községi bírót, most már csak azt remélte, hogy a vlahonciak észretérnek és fiát állítják a falu élére azzal, »Hogyha apja jó volt, fia éppen olyan jól fog vezetni bennünket«.

Hanem fiát sehogy sem lehetett olyan módon a falu élére állítani, ahogy apja elgondolta azt, amikor fia hazatért egyszer valamit megbeszélt a járási székhelyen az ottani emberekkel. Különös ereje volt Vlahoncon, Szoklics most minden nap eljárt hozzá, vagy fia ment Szoklics-hoz, vagy az irodába ment és ott értekezett a bizottsággal. A vlahonciak csodálkozva nézték nem kevésbbé csodálkozva nézte öreg Benkics.

»Mi van veled?« kérdezte apja, kinek mindez gyanús volt. Fia egy ideig nézte, mintha nem értené, aztán elmosolyodott. »Semmi rossz nincs velem« válaszolt a fiú. Az igazi rosszat apja még csak a következő tömeggyűlésen látta. Amikor a vlahonciak az ő régi szokásuk szerint kezdtek az ellenkezést és még csak az hiányzott, hogy öreg Benkics is kimondja az ő szavát, e helyett felállt a fia és elkezdett szép nyugodtan — hogy a vlahonciak már megvoltak győződve, hogy fia az apjánál is jobban megmondogat mindent, annak ellenére, hogy olyan különösen viselkedett, mióta haza került. Ám amit a fia mondott, a vlahonciakat hovatovább mindjobban meglepte, már-már kezdték elveszíteni régi virtusukat, annál inkább, mert lényegében mégiscsak okosnak tűnt fel, amit mondott, olyannyira, hogy nem tudtak rá mit felelni. Legjobban meg volt lepve az öreg Benkics és ezért legokosabbnak tűnt, ha a falu előtt ezen a gyűlésen nem pörlekedik saját fiával. Azt már nem tudta megállni, hogy otthon rögtön meg ne kérdezze:

»Milyen politika, amit te folytatsz?«

»Nem tudja«, csodálkozott el az, »ez a mi népi politikánk«. Az öreg tovább tűnődött fia felett, míg kimondta: »Nem tudom milyen népit gondolsz, de a miénk nem, tudd meg«. »Milyen hát a miénk?« — kérdezte most a fiú elcsodálkozva, — »szeretném tudni«. Az öreg Benkics, már ki akarta bökni, de még jókor meggondolta. Azután mélyen elgondolkozott. Először elgondolkozott mindazok felett, amit eddig szentnek tartott, amit mindenütt állított és védelmezett, amelyben őt sokan támogatták.

»A plébános úr is másképp gondolkodik és beszél — szólalt meg újból az öreg — a lelkész az csak nem állít olyant, ami valótlan, mi?«

»A lelkész — mondta a fiú — azt állítja és véli, ami neki legjobb, hisz tudjuk.«

Az apát ez is megszeppentette, amíg nem kérdezte:

»Talán nem a legjobb a népnek is, amit ő állít és védelmez?«

»Nem« felelte határozottan a fiú. »Az csak az ő részére jó, a népre meg ártalmas«.

»Tévedésben vagy«, mondá az kis vártatva »és még fogod banni e tévedést, amikor észre térsz«.

A fiú csak elmosolyodott és elment.

Akkor a plébános egyik nap magához hivatva az öreg Benkicset, de úgy, hogy arról senki sem tudott: otthon sem tudtak az apa látogatásáról a plébánián. A plébános és Benkics eddig csak véletlenül találkoztak. Most meg a plébános érezte, hogy Benkicsénél új szefek fúlnak és ha az öreg Benkics behódol, kezd széjjelverődni az egész falu, mert Vlahoncon az ő szavának van a legnagyobb súlya.

A beszélgetés hosszan tartott, mert a plébános kitárt Benkics előtt

mindent, amit szükségesnek tartott, hogy őt meggyőzze, sőt nem csak azt, hanem még a fia ellen is uszította. »Azoktól az aktivistáktól, mondotta utolján a plébános, nem félünk. De a maga fia nekünk sokat árthat. Egészen elrontották. Mind azt fogják mondani: jó gazda, ha ő mehet, mi is mehetünk.«

Épp azon az estén volt valami összejövetel. Az öreg Benkics elment, hogy vigyázzon a fiára. Beszéltek a traktorról, amit Vlahoncra kell rendelni. És az öreg Benkics annyira meglepődött, alig tudott szóhoz jutni, amikor látta, hogy a legnagyobb szava az ő fiának van. Nem csak, hogy szava van, de ő bizonyítja a gazdáknak a traktorral való szántás előnyeit és szükségességét és sokkal elfogultabb, mint a többi falubeli vezető, vagy legalább beszédben ügyesebb.

Ezen-közben az öreg Benkics fölállott, legyőzte magában felháborodását és nyugodtan válaszolt: »Ha a síkságiak olyan esztelenek, hogy neked szót fogadnak, legyen, de apád földjén nem fog traktor szántani«. Aztán eltávozott anélkül, hogy fiához vagy máshoz szólt volna.

»Ugy van« fogta el valaki az ellenzék közül az öreg Benkics szavát. »Az öreg Benkicsnek igaza van. A mi mezőnkön nem fog senki traktorral szántani. Te pedig sajátodon szánthatsz, ha ugyan van olyan«. Aztán valaki hozzá tette: »El kell kergetni traktórral együtt«.

»Éppen te nem kergethetsz el engem« nevetett a fiatal Benkics. »Magyar szolga voltál, most meg engem hajtasz innen? Mi? emberek — fordult a többiekhez — szomorú, hogy azokat hallgatjátok meg, akik háború alatt a németekkel és a magyarokkal tartottak és akik most is mindenkihez húznak, csak hazájukhoz nem«.

»Aztán a te apád is a németekkel és a magyarokkal tartott?« »Nem, velük nem« — válaszolt fiatal Benkics, — »de mindig a régi időket sirja vissza, nem tud mást, mint azt, hogy volt valamikor... és most is más érdekekért van. Ha saját vagy a maga érdekéért volna, hallgatna annál is inkább, mert ő maga már nem bír dolgozni. De ez mindegy. Mondom maguknak, a mi földjeinken is fogunk szántani traktórral, az enyémen is. És ha csupán csak az enyémen, akkor is írok a traktorért«.

»Majd meglátjuk, terem-e ott kenyér«? — vetették oda a vlahoncziak.

Csak egy nappal később nyugodott meg az öreg Benkics, annyira, hogy megkérdezte fiát:

»Aztán melyik földet akarod traktórral szántani?«

»Talán csak a mienket« — szolt a fia.

Az apa mozgatta ajkait, mintha enne, aztán kinyögte:

»A tiedet igen, de az enyémet nem fogod!«

»Ha így van, akkor jobb ha elmegyünk feleségemmel a háztól, inkább ma, mint holnap. Maga pedig dolgozzon, ahogy tud«.

Ezzel elfordult és elment. Apja meghökkenve nézett utána. És ez a pillanat különös érzéssel töltötte el.

Az ő fia volt, körülötte nőtt fel, esztendőkön keresztül ő maga szoktatta a munkához, ő szeretett meg vele a földet és az otthont. És fia szerette is a földet s szerette otthonát. Sohasem kellett utasítani, még kevésbé parancsolni neki s valamikor öreg Benkics boldogan és büszkén gondolt arra, hogy lesz jó fia, vele egyértékű utódja. És mi történt most? Mi ütött ebbe a gyerekebe? Nem, nem! Akárhogy is lesz, traktort nem enged az ő földjére. A földet szeretni kell, a földet kell élni, a földet saját kezeiddel kell megművelni és csak ezek a kezek dolgozzák meg szeretettel. A gép nem tud szeretni. És a gépen idegen ember ül. Ugy dolgozik, mintha rönköt fűrészelné. Igaz, hogy jól elvégzi, ámde szeretetet nem tud beleadni munkájába.

Nem, hisz öreg Benkics nem egészen úgy gondolta, mint a plébános, hogy elveszik a földet. Annyit tudott, hogy azok, akik városban élnek, nem jönnek ki az ő földjét művelni. A paraszt lesz az, aki ezen a földön dolgozik. Benkics valami mástól félt: amíg ő maga dolgozott a földön, maga szántott, maga nézett a barázda után és kellemes érzés fogta el mindannyiszor, amikor tavasszal megállt földje közepén, forgatta és nézte a zsíros rögöt, amelybe lerakja a magot, hogy százszorosan fizessen. A gép pedig megölné mind e sajátos szépséget és Benkics csak úgy járna saját földjére mint valami idegen. Ez az. Mondták: a mesgyét ki-szántják, hogy nem fogod tudni, hol a tiéd. Nem az. Itt a gép egyedül jelentős: ahogy a gép beleszánt földedbe, elveszted a földet, nem fog kötni többé semmi ehhez a földhöz, mint akkor, amikor te szántottad. És ha ez nem lesz, akkor mindegy vannak-e még mesgyék, vagy nincsenek.

»En úgy gondoltam — mondta vacsoránál fiának, mintha kiegyezést keresne vele, — hogy szereted a földet, hogy neked a föld annyi, mint nekem volt — és mint az én apámnak volt és mint minden parasztnak... és te — gépet! A gép nem szeretheti a földet«.

»Az eke se szereti«, vetette oda fia, »és a kancák sem szeretik, amelyek az ekét húzzák. Különbö...« mondta szaggatottan a fiú, »szeretni kell a munkát. A traktor csak azért van, hogy az ember könnyebben és jobban elvégezze munkáját«. Azután felkelt, mintha nem akarna erről többet beszélni. De mielőtt kilépett a szobából, félig megfordult és mondta: »Hogy tudja meg. Barátkozzon meg ezzel« — aztán elment.

Apja elnémult és nyitott szájál tágra nyílt szemekkel nézett fia után.

»Makacs« szóló csendben az anyja menyéhez, aki lehajtotta felét. És csak kis idő múlva felelt erre az apa, mintha a hang csak most ért volna el hozzá: »Nem, nem: Ez nem makacsság... ez valami más«. Hangja halk volt, de ebből a hangból félelem érződött s egyben lemondás.

Valami más volt. És az öreg Benkicsnek gond volt, annál is inkább, mert itt volt a tavasz, mert kezdődött a munka teljes lendülettel. A nap sütött már jó két hete és mindennap melegebben a mezőkre. A vizek a rétekről elfolytak, az utak felszáradtak és már porosak is voltak. Fiatal Benkics feleségével kihúzták mindkét szekeret a színből, megkente a kerekeket, aztán a trágyadombhoz húzták s elkezdtek a trágyát rakni. Amikor az első szekér megtelt, kivezette a kancákat az istállóból és befogta őket. Kieresztette a csikókat is, hogy kicsit kijárják magukat.

Az öreg néinán nézte ezt a munkát. Mióta fia megjött, felmentette őt a munkától és csak hallgatta, mit mond fia most erről, most arról a munkáról, amelyeknél nem lehetett ellenvetése, mert fia jól ismerte a munkát és éppen olyan jól tudta, mikor kell ezt tenni, mikor azt. »A mezőn — mondta egyszer apjának — majd én mindent elvégzek. Maga gyenge. Ha bír majd itthon valamit tesz-vesz«. Ezt olyan egyszerűen mondta, hogy apja cseppet sem nyugtalanodott, nem érezte azt, hogy tőle ezzel valaki elvesz valamit, és szívből örülhetett volna fia kedvének és öntudatának, ha az egész fölött nem függ valami nehéz, fenyegető...

A trágyagödör három nap alatt majd teljesen kiürült: szekér szekér után, vándorolt a földekre. A fiatal Benkics felesége mezitláb állt a trágyán és rakta, míg ura lovakkal elvitte az első szekeret, ingújját feltűrve cigarettával szájában: mikor megfordult maga rakodott le olyan gyorsan és fáradhatatlanul, hogy apja megcsodálta.

»Dolgozik — mondta az öreg Benkics — rettentően dolgozik. Így csak igazi paraszt tud dolgozni. És hogy gondolhat emellett arra, hogy traktor, szántson a földjén. Nem, nem, gépet nem engedek a földre. És ha ő maga nem akar szántani befogok és mezveket magam. A kezemből

nem veszi ki. És ha kiveszi... mindegy, amíg én élek, gépet nem engedek a földemre.

Amikor a trágya mind kint volt a mezőn, a fiú más dolog után nézett. Apja két nap múlva kérdezte:

»A trágyát már elteregtetted?«

Fia megnézte apját és úgy tűnt, mintha valamit gyanítana. Mégis csak mondta: »Nem, még nem. Nagyon kiszáradna. Még nem jelentették, mikor kapunk traktort«. Az öreg Benkicsnek lecsuklott a pillája. Nem, fia nem tréfált, ez világos. Megremegett és éppen, hogy el nem fogta a gyengeség megkérni fiát ezt ne tegye... legalább, amíg ő él. Aztán... tehet azt, és úgy, ahogy akar... Az öreg Benkics ma már jól sejti, hogy a világ valahova messze előre halad az ő gondolkodásától és akaratától.

Akkor az apa titokban fogta a vasvillát és ép oly titokban kiment a földekre. »Elteritem a trágyát«, mormogta, »aztán szántok. A földemről nem húz el, ha már dolgozok, magam szántom míg birom«.

Két nap vesződt az öreg a mezőn, míg a trágyát széjellszórta.

A télen erőben érezte magát, most meg már tudta, hogy csak az erős akarát hajtja a munkánál, az erős akarat tartja, hogy össze ne essen. Most muszáj legalább egy nap pihenni, ha szántani akar, mert gondolni sem lehet arra, hogy fiát ráerőltesse, hogy az szántson.

A fiú nem szólt semmit, úgy tűnt mintha észre sem vette volna, hol volt apja és mit csinált. Csak mikor apja egész nap gyűjtötte erejét a szántáshoz, este szólalt meg fia nyugodtan:

»Elhintette mind a trágyát?«

»Nem — felelt késlekedve, mintha kényszerítették volna válaszolni, — az erdő mögött még maradt... Azt holnapután... a héten egyszer.«

»Azt már mink az asszonnyal elvégeztük« válaszolt a fiú. »Holnap fogunk tudniillik szántani. Jön a traktor, amint jelentették. Itt a levél«. És a fiú meglöbálta apja előtt a levelet.

Apja csak rátekintett a levélre, de a kezét nem nyújtotta ki érte. Egész testében reszketett. Csak bizonyos idő múlva kérdezte, remegő visszafojtott hangon: »Tehát valóban szándékozol traktorral szántani?«

»Egyszer meg kell kezdeni — felelte a fiú — minél előbb, annál jobb«. Hangjából béke áradt, egyben hajthatatlanság. Ekkor apja fölkel és elment szobájába. Anyja és felesége elhalványodtak, aztán a fiatal asszony apja után szaladt, anyjuk pedig így szólt fiához:

»Mért vagy olyan makacs. Miért nem akarsz engedni? nem látod, hogy nem viszi soká, ha így megy tovább... Aztán te majd szánthatsz, ahogy neked tetszik. Gondolod, a munka amit eddig végeztünk, már nem jó! Eddig a világ ilyen munka után élt, gondolod, hogy most hirtelen nem megy tovább? Engedj neki, legyen meg a kedve: Ha ő nem bír, legalább te...«

»Nem engedhetek« felelte kis vártatva. Anyja csodálkozóan nézett rá.

»Miért nem engedhetsz? Nem értelek. Eddig sohasem voltál ilyen makacs.«

»Nem vagyok makacs — mondotta a fiú. — Nem engedhetek. Apám és a plébános és még más ilyenek megcsinálták traktorpolitikájukat és most csak azon vannak, hogy legyőzzenek bennünket. És mindenekeldt engem. Nem engedhetek. Naponta megbeszéléseket folytatnak, hogy bírnának velünk.«

Most az anya egy pillanatra elhallgatott, aztán csendesen szólt: »Nem értek annyira a politikához és nem tudom mi minden volt össze-
jöveteleiken... Mondod, hogy ők traktor-politikát csináltak... mit

csmáltatok ti? Mégis csak ti kezdtétek ezekkel a szerencsétlen traktorokkal, amelyek most annyira felizgatják a vlahonciakat.»

»Igen — bólintott a fiú, — mi kezdtük el és most nem fogunk engedni a plébános s még nhány haszontalan kedvéért. De még az apám kedvéért sem.«

Következő reggel az öreg Benkics korán befogta a kancákat, a szekérre emelte az ekét és a taligát... és anélkül, hogy valakivel beszélt volna, elhajtott szántani. Nagyon izgatott volt és valami csodálatos meglepedettség hatotta át. Mintha győzött volna, úgy tűnt fel neki: borzasztó veszedelmet űzött el, amely elnyeléssel fenyegette földjét. Szántani fog újból saját kezeivel, azt a földet, amelyet annyira szeret és amely minden büszkesége volt. Igen, ezzel a földdel állt majd fél évszázada mindenhatóan mint egy király és mind tisztelték, mind bécsülték, mind meghallgatták az ő szavát. És most jött valamilyen néphatóság: jöttek más emberek s nemcsak, hogy őt félretolták, hanem a földjéhez is hozzányúltak.

Igaza van a plébánosnak: először szépszerévej akarják a földeket, aztán meg azt fogják mondani, ki kell a meggyéket szántani, mert csak útban vannak. És mindezeknél legszomorúbb az, hogy a fia a dologba keveredett. Nemcsak, hogy belekeveredett, hanem neki van döntő szava a faluban: az ő fia volt az, aki mindenáron traktort kért a falunak és hogy másoknak jó példát mutasson, az övékét, a Benkics-földet akarta elsőnek traktossal szántani. Egyet Benkics nem fog soha megérteni: hol és hogyan tudott az ő fia így megkeveredni? Ügyszóiván lemond saját földjéről, ahelyett, hogy védené, hogy fölláznadna érte. Nem ő, a plébánosnak kell védeni! A plébános védi a vlahonciakat és általában a nép földjét az elveszéstől, az ő fiaik meg érről a földről lemondanak, ezt a földet elárulják!

Ez a pillanat gondolatai szenvedélyessége ellenére is valami különös érzést fakasztott benne: bárhogyn volt a fiával, egyet mégsem tudott apja ráolvasni; azt, hogy a földet nem szeretné, hogy nem dolgoznán nagy szeretettel és gondnal. És hogy tudott ennyire megtévedni? Nem, ez a makacsság még sem apja ellen van. Száz és ezer dologban sohasem ellenkezett apjával. Soha szóváltásuk nem volt, egyik sem tett sokat saját feje szerint. És ebben a dologban fia mégis haitlatatlan maradt. Hanem ő, öreg Benkics sem fogja megadni magát!

»Amig én élek«. Igen, amig él, amig csak egy ujjával is tud mozogni, nem fogja engedni, hogy földjén géppel szántsanak. Aztán... azután dolgozhatnak, ahogy akarnak.

És fognak dolgozni, ez a pillanat öreg Benkicsnek keserű megismerést hozott. Két év alatt eleget látta, hogy változnak meg a világban a dolgok. Történt valami ezen a világon és most a dolgok más úton haladnak. Mennek bárhogyn is ellenkeznek némely emberek, akik közé ő is tartozik. Mindíg meg volt győződve, hogy a vlahonciak majdnem mind mellette vannak. Hét aktivistájuk volt, ahogy beszéltek és most kapták a nyolcadikat Benkics fiában. Dehát ez volt az egész? Amikor jött akármilyen dolog, a vlahonciak otthagyták Benkicsot, otthagyták a plébánost. És hát nem fogják éppen úgy a földdel is otthagyni? Hamar az ő fia meg van ezzel mérgezve; akkor nincs messze az idő, amikor mind meg lesznek... A plébános mondta, hogy csak olyanok, akik szeretnének a gazdagok számlájára jól élni. Kinek a számlájára próbál élni az ő fia?

Megállott a dűlön, leszállott a szekérről, lehúzta az ekét, taligát, ami mind nehézségre esett, végére mégis mindent a földre helyezett.

előkészített. Kifogta a kancákat a szekérből és az eke elé fogta. A csikók szaladgáltak a düldőton és a földeken, amíg oda nem nyújtották nyakukat anyjuk hasa alá, a csecs után. Az öreg Benkics még egy pillantásra megállott, hogy megtömje pipáját, széjjeltekingett a földjein, amelyek hosszan szélesen terültek el előtte, rajta szétszórva a trágya és a trágyává nem érett szalmacsomók. A hólé átjárta volt a barázdákat és most, hogy a nap rájuk sültött, szárazan porrá omlottak...

Valamikor régen apja kihozta szekéren, letette épp itt a parlagon. »Itt ülj — mondotta neki — amikor nagy leszel szántani fogsz, dolgozni fogsz. Most még itt a helyed a parlagon.« Felnőtt és maga lépett a földre. Legelőször apja az ostort adta a kezébe, vezette a kancákat, aztán egy tavaszon az ekéhez állította, kezét kezére tette az eke szarván és szántani kezdett. Ötven éve szánt e földeken. Ötven évet ért meg e barázdákon munka közt ötven nyarat, ötven őszt, mikor gazdag termést takarított be. És ötven éve élt szeretete a föld iránt. Most tehetetlenné vált. Nem annyira az öregség miatt, — hatvanöt éves — jobban a betegség miatt. Eljött az idő, amikor megint visszahúzódott a parlagra és nézte a fia és emberei munkáját. Vissza akart vonulni, várta a fiát. És most úgy jött, hogy nem magától megy vissza a parlagra, hanem erőltetik, a gép akarja a parlagra szorítani. Nemcsak őt, minden parasztot, minden embert. Nem értik meg, hogy a föld szeretetet is igényel, nemcsak megszántod, megtrágyázod és bele dobod a magot! Csak szeretetet kell a földbe elvetni és megterem a kenyér. És ha szeretetet akarsz vetni a rögök közé, a föld közepébe kell állnod, a barázdák közé, a parlagról nem szórhatod oda. A gép, amely ott szántana nem tudna vetni szeretetet. Öreg Benkics megfogta az eke szarvát, beigazította az ekét, elindította a lovakat és szántani kezdett. Friss tavaszi reggel volt, gyengén beködösült a látóhatárral, de az égbolt tiszta volt, a nap már embermagasságra emelkedett az égen. A földek még néptelenek voltak a korai szántókon kívül. A vetések már kellemesen zöldültek. Kizöldültek a mesgyék is a földek között, de az erdők köröskörül még csupaszok voltak. Csak a fűzek nyújtogatták már sárgászöld leveleiket. Varjak röpködtek a mező felett és ültek a szántók után a barázdákon. Olyan kellemes volt és az öreg Benkicsnek olyan jól esett.

Csak gyenge volt. Még soha nem érzett magában oly gyengeséget, mint most. Mikor reggel, elhajtott hazulról, erősnek érezte magát, olyan acélosnak érezte magát, hogy felszántaná mind e mezőket, nemcsak sajátját. És most, hogy itt lépkedett az eke után, forgatva a parlagon az ekét s érezte, hogy alig vonszolja lábait maga után. És mielőtt megforgatta a föld egyötödét, le kellett ülnie a parlagon. »Csak megtömöm a pipámat« — mondta s érezte, hogy a pipa csak kibeszézés és fáradtság palástolására. És miközben a csikók az eke körül kiháncolták magukat, kinyújtották nyakukat anyjuk alá a csecsért, leült ő is az ekére.

Akkor hallotta meg a falu felől a berregést, mintha nehéz automobil közeledne. Hallgatózott és ebben a pillanatban, mintha valami gyengeség fogná el: Jön a gép!

Jött a gép. Annak a zúgása hallatszott ki a faluból a mezőre, arra a mezőre, amelyet a vihánciak védeni akartak tőle, amelyre a plébános mondta, hogy nem fog isten áldása szállni rája, mert a mesgyék ottlőnek és azok a földek mik aztán lesznek — mint az öreg Benkics mondotta — szeretet nélkül lesznek megművelve.

Benkicset végtére valami hallotta és ismét szántani kezdett, mint-

ha túl akarná hajtani a traktort, amely olyan vészféjősen közefedett Vlahoncra.

Am a fiatal Benkics, aki alig várta a traktort, a fali túlsó oldaláról járatta földjükre, mintha apját akarná kikerülni. A nép Vlahoncról kíváncsian ment a gép után. Végeredményben bárhogy ellenkeztek is az összejöveleteken, amikor a gép itt volt, akarták látni a munkát, mintha meg akarnának győződni: mind igaz-e, amit mondtak róla, ami miatt ellenkeztek. Álltak az úton és onnan nézték, hogy a fiatal traktorvezető, ki jókedvűen nevetgölt és beszélgetett az emberekkel, ráhajt a földre, minden késés nélkül hozzákészül és a nehéz traktor hogy jár rá nagy nehéz kerekeivel a földre, az ekék belevágnak a talajba, azt megforgatják. A vlahonciaknak úgy tetszett: mintha nem is a barázdák fordultak volna, hanem a gépből magából folya a zsíros rögök sötétbarna folyója. Ez már nem volt csak barázda, mint amikor ők szántogatták teheneikkel és lovaikkal, ez széles folyó volt, amely különös hirtelenséggel nőtt, mert a traktorvezető ügyesen, hirtelen fordult a végeken és már megint haladt a másik irányba. A vlahonciak nézték, vállvonogatva becsülgették, hümmögtek, amíg valaki közülük kényszeredett hangon meg nem szólt:

»Az bizonyos, a mi »Bimbóink« nem tesznek túl rajta«. Még a legnyakasabbak is, akik azért jöttek, mert azt várták, hogy az egész nem fog sikerülni, most hallgattak. Sem a szántáshoz sem máshoz nem volt megjegyezni valójuk, mindössze elmenőben mondták bölcsen az ő szokásuk szerint: »Ja, mégis csak gép, mit akarunk«. Azonban úgy tűnt nekik, hogy valami más is van benne. Érezték, hogy ennek az átkozott traktornak a munkájához már ezután nem igen lesz megjegyezni valójuk, minden ami maradt számukra az, amit valaki az úton bölcsen mondott: »A saját földemre mindezek ellenére sem engedem. Inkább csak magam szántok. Ha eddig jó volt, ezentúl is jó lesz.«

Otthon aztán több alkalmuk volt elbeszélgetni ezekről a dolgokról. Úgy tetszett, mintha valami vonuló sötét felhő mordult volna el földjeik felett. Eddig a traktor csak beszéd tárgya volt, a gyűléseken ahol a vlahonciak könnyen ellenkeztek a vlahonci aktivistákkal. Még mulathattak is rajt, felhozták, hogy a traktor most ott... most amott... aztán megint máshol, ami mind azt jelentette, hogy nincs rendben. Most meg itt volt az ő földjeiken, megnézték a munkáját, s ez olyan volt, hogy semmi kifogásuk nem lehetett. Már csak azt mondhatták: »Nem akarjuk«. És ez a »nem akarjuk« is erősen kezdett lazulni, mert még a délelőtti folyamán három gazda szólt Szoklicsnek és a fiatal Benkicsnek, hogy ők is szánttatnának.

Közben Benkics földjét felszántották, kivéve a dűlőútmenti parcellákat. Amikor már mindenütt készen voltak a fiatal Benkics áthajtott ide is.

Az öregot a parlagon találta. Ült az ekén. Előtte feküdt a negyedrészen felszántott földdarab. Fia már messziről látta, hogy apja bizonyára többet pihent itt a parlagon, mint szántott, mert ezidő alatt fel kellett volna legalább felét szántani.

A kancák nyugtalanul horkantak, amikor a traktor rájárt a parlagra, majdnem melléjük, de öreg Benkics tartotta a kantárszárat és nyugtatta őket. Felkelt, de mivel néhány gazda, kik arra mentek, kíváncsian megálltak, egy szót sem szólt fiához. Úgy, mintha nem törődne az egészszel, mintha a földek, amelyeken a traktorvezető elkezd szántani nem is volnának övéi, hanem idegené. Talán éppen ez a traktorvezető.

A traktorvezető leállította a motort, leugrott a traktorról, odalépett az öreg Benkicshez, aki már újra az ekén ült, megbökte sapkája szélét és köszöntötte: »Adjon isten Benkics bátyám«. Aztán anélkül, hogy várta volna, hogy a nyugtalan és csalódott öreg Benkics visszaköszön, már ő is ott ült az ekén, cigarettát húzott elő a zsebéből, ki vett egyet és előbb az öreg Benkicset kínálta meg. Az sűrű vastag szemöldöke alól felvetette tekintetét és kedvetlenül mondta: »Nem szívok cigarettát, köszönöm«.

A traktorvezető mintha észre sem vette volna az ő kedvetlenségét, vidáman mondta: »Az én apám sem szív cigarettát. Néha olyan bajban voltunk vele, amikor nem volt pipadohánya. Szivart vittem haza helyette. Szép földjük van itten — fűzte hozzá, ahogy megtekintette a mezőt. — Az embert különös öröm fogja el, ahogy szántja«. Elhallgatott, mert cigarettája kialudt, újból meggyújtotta. Akkor az öreg megszólalt valami határtalan ellenállás hangján:

»Milyen öröme legyen a parasztnak a földben, ha mások szántják, ha elveszik tőle«. És erre valami ellenséges fintorral elmosolyodott. A traktorvezető csodálkozva nézett rá és épp oly csodálkozva kérdezte:

»Hogy magától elveszik a földet? Ki veszi el?«

»Te, ti, mind. Jöttök, beszéltek: könnyebben, gyorsabban megmunkáljátok. Aztán meg majd ezt mondjátok: a meggyék csak útban vannak. És a végén meg így szölköz: paraszt, te fölösleges vagy ezen a földön. Menj ahová akarsz! Már tudom«.

A traktorvezető némi keserőséggel, de melegen felnevetett és csak kis idő múlva, mintha mélyen meggondolná, mondta: »Benkics bátyám, magát feluszították a traktor ellen. Én már hallottam máshol is ilyen dolgokat. Senki sem veszi el a maga földjét, sem én, sem a traktor. De hogyan is vegyem el? Mit kezdek vele? Ma itt szántok, holnap ott és mindenütt egyforma örömmel dolgozom. Sokszor úgy tűnik, mintha mindaz a föld az enyém volna, vagy legalább az enyém is, vagy hogy is mondjam, hogy igazán megértse. És, mégsem az enyém, én elmegyek tovább az emberek meg ittmaradnak és dolgoznak földjeiken. És megint... az enyém is e föld, mindannyiunké, e földeken kenyér terem mindannyiunknak, az egész népnek. Háború előtt, amikor még másképp volt és háború alatt is mindig kívántam a földet. Nekünk nem volt úgyszólván semmi sajátunk, csak két nadrágszíjnyi parcella és egy tehenünk. Apám és anyám egész életükön át idegen földön dolgoztak és szerettek minden földet, amelyen dolgoztak. Én is valamikor arra gondoltam: milyen szép volna, ha sok földem volna, szép teheneim, szép lovaim, milyen szép volna, ha saját földemen szántanék. Ma nem kívánok semmit... Szántok, szántok most itt, majd ott és mindenütt úgy tűnik mintha hazamennék. De én elmegyek, maguk meg tovább művelhetik ezt a földet. Vetni fognak, ültetni s nézik, hogy nő minden, arátni fognak, azután behordják a termést és egész éven örömben lesznek, ha jól termett. Ne féljenek a traktortól Benkics bátyám« — mondta erre, mintha valami eszébe jutott volna és kezét Benkics vállára tette.

»Látja, maga cséplőgéppel csépel, pedig jól tudja, hogy a nép még nemrég kézzel csépell. Ezekután mondhatnánk: nem akarok géppel csépelni, mert nem az enyém, inkább otthon kézzel elvégzem. És mégis senki sem mondja. És ültet eke után és megkapál ekével. És amikor maga nem bírja fogad idegen munkásokat, hogy elvégezzék és ez nem tűnik különösnek. Látja a traktor csak segítségére van a népnek,

épp mint a vasút, hogy ne kelljen gyalog járnunk. És senki sem mondja: megyek inkább gyalog. Látja, szövünk a gyárakban és minden más dolgot végzünk, hogy minél többet és gyorsabban termeljünk. Lám, ha már az ember nem tud maga szántani, munkást fogad, maga meg ott ül a parlagon és csak nézi és semmit se szól, mert a földet nem maga szántja. Csak azt nézné jól van-e és nem is gondolna arra, hogy nincs valami rendben. Hisz jól tudja, a munkás elmegy, maga meg ittmarad a földjén. Nézze, ilyen munkás vagyok én is. Jövök, elvégzem a munkát és elmegyek, maga pedig ~~is~~ marad és dolgozik tovább... eljön majd az idő, amikor mindezeket a mezőket s földeket traktorral szántják... az emberek nem fognak többé kínlódni...»

»És a mesgyét kiszántják — szólt Benkics — és az emberek megállnak a dülökön és kérdezik: hol van most az enyém?«

»Hol a mesgye? És hol az enyém, — vágott vissza a traktorvezető, majd újból melegen felnevetett. Aztán odahajolt Benkicshez és csendesebben mondta: — Ha az ember meghal nem fog többé kérdezősködni a mesgyék felől, amelyekre most oly nagy gondja van! És az életben is... hisz nem is kell, hogy az ember meghaljon. Azt hiszi, hogy minden embernek van mesgyéje? Milliónak és milliónak nincsen. Lehet sokkal többnek nincsen, mint amennyinek van. És azt hiszi, hogy azok boldogtalanok? Nem, amiatt mert nincs mesgyéjük nem boldogtalanok. Ha boldogtalanok, akkor más dolgok miatt azok. Nézze, nekem nincs sehol saját földem. Valamikor kívántam, hogy legyen, szűkségem is volt rá, mert nagyon nehezen éltünk. Ma nem kell. Számomra a világon egyetlen mesgye sincs. Én előttem csak határtalan mezők vannak, amiket jól meg kell szántani. Maga azt gondolja, hogy az ember csak akkor gazdag és megegyedett, ha minél több mesgyéje van. Akkor szegény, akkor boldogtalan. Megy a földeken és látja: Ennek több van, szebbek a földek, jobbak, azén meg több terem. Én meg megyek a mezőkön és örülök, ha látom, hogy valahol szép a vetés, nem kérdezem kié fejlődik olyan szépen és bánt ha látom, hogy valaki gyengén, hanyagul műveli meg földjét. Maga meg örül ha másé gyengébb, mint a magáé. Talán ha éppen maga nem is, de némelyek örülnek.«

Benkics bólintott. Ahogy előbb egész fel volt zúdulva és meg sem hallgatta mit mond a másik, most minden szavát követte, ha mindjárt nevetett is az egészen. S a végén mondta: »megértettelek. Most megértettem még azt is, amiről sohasem volt szó a gyűléseken.«

Közben odalépett fiatal Benkics. »Apám ellenzi a traktort, ugye?« — kérdezte. »Tulajdonképpen nem — felelte a traktorvezető. — Úgy egyről másról elbőlcsekedtünk...« Megnézte az óráját és szólt: »Ej, hogy eltelerferéltem. Az idő meg szalad. Benkics bátyám, — mondta aztán — adja ide hadd fordulok egyet a kancákkal, már rég nem szántottam fogattal. Valamikor, még gyermekkoromban szolgáltam egy gazdánál, annak szép gyors kancái voltak. Hogy ment velük a szántás!«

Sajátos kedvességgel és meggyőzően beszélt úgy, hogy az öreg Benkics, akármilyen tele is volt szíve még mindig ellenállással és haraggal, mindezek ellenére felállt az ekéről. A fiú eközben előre ugrott a kancákhoz, megpaskolta nyakukat, megveregette a csikókat, mindegyikhez volt egy meleg szava, aztán megmarkolta az ekét, felemelte és meghajtotta a kancákat. »Nyeeeeec«. Hangja egyben parancsoló volt, a kancák nekifeszültek, a barázdákba léptek és az ekevas belevágott a földbe. A kancák, amelyek már kipehenték magukat, hirtelen és jól húztak. Időnkint lehetett a traktorvezető hangját hallani; de ez nem

volt űző hang, hanem tele boldogságérzéssel, amely kiszakad az ember melléből, mert szánt és mert tavasz van.

Az öreg Benkics csak állt a parlagon, pipált és egész idő alatt a szántót nézte, még fiához sem szólt, aki mellette állott. Aztán meg nem állhatta, hogy ne szóljon, hangjába harag vegyült:

»Te is így szánthatnál! Nézd, hogy repül a keze alatt, hogy menek nekik a kancák... Ez szereti a földet, látom...« Így és semmivel másképp gondolkodott egykor fiáról, amikor az szántott s ő meg az eke után nézett és szívét boldogság töltötte el. De most minden hitét elvesztette fiában és keserűség fogta el, hogy így csalódott benne.

A traktorvezető visszatért. »Szép« mondta elismerőleg és a kancákat a parlagra hajtotta, hogy ne legyenek útban, még megveregette nyakukat: »No most meg mi hajtjuk meg lovacskáinkat« — fűzte hozzá. Már is a traktornál termett és az öreg Benkics látta, hogy keze ép úgy érintette a traktort, mint ahogy az előbb a kancák nyakát paskolta és a géphez is ép olyan meleg baráti hangon beszélt, aztán felugrott rája, elhelyezkedett az ülésen, megindította a motort, az berregni kezdett, aztán odafordult vele arra a helyre, ahol előbb a kancákkal abbahagyta. Egy pillanatra megállt s lehajolva a gépről oda kiáltott az öreg Benkicsnek: »Ha valami nem tetszene, vagy másképpen akarná, csak intsen a kezével«. Aztán újból indította és az ekék belevágtak a földbe. A traktorvezető az ekékre tekintett, aztán megint az öreg Benkicsre nézett és a traktor elmozdult a parlagra. Az öreg Benkics csak nézte. A tájdalom, amely előbb elfogta, valami meglepetéssé változott. A gép után, amely úgy látszott úszik a mezőn és a vörös-barna rögök zsíros folyója ömlött. Ha Benkics szántott a kancákkal, utána csak kis földerecske folyt, itt meg egész folyó, valóban folyt, szinte hullámozott és csak mintha messze a géptől simulna el. S még mielőtt az öreg Benkics valamit végig gondolhatott volna, a traktorvezető már vissza is érkezett. El is felejtette, amit a traktorista mondott neki, hogy intsen a kezével, ha valami nincs rendben. Nem intett sem nem is volt mit mondania. Emez megfordult a géppel, aztán kezével intett az öreg Benkicsnek, hívta őt és valóban az öreg Benkics, mint valami parancsra a géphez lépett, mert azt gondolta a legény, valami fontosat akar mondani neki, de a motor berregésétől ezt nem teheti. Az ülőről Benkicshez hajolt és rászólt az öregre: »Lépien ide föl és itt fogja meg«. Az öreg Benkics meghökkent, de ahogy a fiú megismételte ezt, az öreg nem tudott rá mit szólni, mert úgy tűnt fel, mintha parancs lenne, a másik oldalon megint hívás, aztán meg valami baráti mozdulat, mintahogy meghívjuk az úton a fáradt utast, üljön fel mellénk, s velünk utazzon és hogy egyről-másról elbeszélgezzünk. És bármily erős volt Benkics ellenállása, önkéntelenül is felkapaszkodott a gépre, a traktorvezető segített neki. »Jól fogódzon meg — mondta a fiú, — kicsit kellemetlen, de majd menni fog!« Furcsa is volt Benkicsnek, de valami sajátos és új; az egészről nem sokat látott ugyan, csak azt érezte, hogy száll, legalább is az volt az érzése, hogy úszik és hogy a traktor után ömlik a föld, mint valami óriási öntődeből, amely már sehogy sem hasonlított szántáshoz, hanem mintha a föld nőne, valahonnan kiáradna. Mikor visszaértek a parlagra, Benkics leszállt a gépről s egész zavartan, valami különös érzéstől áthatva állott ott anélkül, hogy tudná mihez kezdjen. Látta, hogy a traktor megint hányja maga alól a földet, látta még azt is, hogy fia átfogja a kancákat a szekérbe, felrakta az ekét és a taligát. Aztán megint a barázdákra nézett, amelyek ottfeküdtek szorosan azokhoz támaszkodva, amelyeket ő forgatott ki. Amikor a nap rá-

sűrűt, az apró rögök megszáradtak, szürkévé váltak, a barázdák semmiben sem különböztek az övétől. Csak itt a parlagon hagyott a traktor nyomokat, amit a kerekek a fogaikkal téptek a kizöldült gyepon.

Ott állott a parlagon és furcsa érzés fogta el... Úgy tetszett neki, örökké itt fog állni, s itt fog maradni ezen a parlagon, hogy az életét eljátszotta, hogy már semminél a világon nem fontos és nem szükséges. Fia a szekérre dobta az ekét, mert az az eke is lejárt és elfeküdt itt a parlagon, mint valami játékszer ahhoz képest, amely ott forgolódik a földön, az ő földjén. »Ellene voltunk«, mondta és keserűen elmosolyodott... »és mégis mindnyájunkat le fog győzni, mindannyiunkat kiszorít ide a paragra, ahonnan csak nézni fogjuk. Mikor a gyermekek, akik ma először látják ezt a gépet, felnőnek már, elfelejtik a mi öreg ekénket és azt fogják hinni, hogy csak traktorral lehet szántani. Nem lesznek szomorúak sem csalódottak, ahogy nem csalódott az én fiam és nem csalódott ez a traktorvezető. Ők már nem kerülnek a paragra, csak mi fogunk ott zúgolódni, a mi régi bölcselkedésünkkel«. Megfordult és anélkül, hogy fiához egy szót is szolt volna a szűk, kanyargós mező gyalogúton elindult hazafelé.

»Nem menne inkább a kancákkal?« — szolt utána a fia. Apja nemet intett, de ezt is olyan gyengén, hogy fia alig látta. Ment tovább csendben azzal a tudattal, hogy elvesztette a csatát. Rossz volt neki, nehezebb a szívének, mert látta, hogy a nap ép oly pazarul süt, mint sütt mindig, hogy a természetben minden olyan vidám, hogy valahol gyermekek kiabálnak, a madarak dalolnak és hogy az ő földjéről még mindig hallatszik a gép zúgása és hántotta ez, mert belátta, hogy a föld ezután is teremni fog, hogy nem lázad semmi ellen, amit ő megbecs-telenítésnek tekintett...

Gondjai és keserű érzései közt megfélekedezett, hogy útja éppen a plébánia előtt visz el és így késő volt ahhoz, hogy kikerülje a plébánost, aki kertjében sétálgatott. És mivel a plébános véletlenül éppen akkor tekintett föl, az öreg Benkics kénytelen volt megemelni kalapját és köszönteni keresztényi köszöntéssel.

A plébános becsukta imádságos könyvét és kisvártatva megszólalt:

»Hallottam, Benkics, hogy maga traktorral szánt... Hogy tehetett ezt és éppen maga, akiről meg voltam győződve, hogy nincsen semmi szüksége traktorra. A saját földjét hagyta megbecs-teleníteni, tudja-e azt? Tudja-e, hogy az Isten könnyen megharagszik és nem küld áldást a maga földjére?«

Benkics lehajtottá fejét, aztán csendben válaszolt: »Nem tudom, mit fog tenni Isten. De a traktor, plébános úr, jól szánt és aki vele szánt, szeretettel dolgozik...« Megint készült, hogy elmegy, mert kínos volt beszélgetnie a plébánossal, de két lépés után megint megállt és félíg a plébános felé fordulva mondta: »Néztem a munkát. Most tudom, hogy minket a traktor a paragra szorított, engem, sok másokat és magát is velünk együtt plébános úr, akik nem tudjuk mindezt megérteni.«

Mégegyszer köszönt és elment anélkül, hogy a plébánosra tekintett volna, aki meglepetten nézett utána.

»Igen, ott a parlagon fogunk állni«, mondotta magában öreg Benkics »és bánatosan nézni... mert nem tudtuk eléggé szeretni a földet. Azért el is fogjuk veszíteni és elvesztjük gyermekeinket is«, fejezte be, amikor a fiára gondolt. Mert ebben a pillanatban szemé előtt látta fia alakját, aki ott áll a mezőn, széttékt a fölészántott földeken és örül. Ő maga pedig megszökött onnan, mert lemondott valami nagyról, arról, ami hosszú éveken át betöltötte életét.

Fordította: Vlay Lajos